

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΟΥ ΧΟΡΟΥ

Τρισέλιδες εργασίες που παρουσιάστηκαν κατά το
19^ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής & Αθλητισμού

DANCE SCIENCES

Short papers presented during the
19th International Congress of Physical Education and Sport

Επιμέλεια Ύλης & Υπεύθυνη Επιστημονικών Εργασιών:

Ε. Τσίτσικαρη

Manuscripts & Content Administration:

Ε. Tsitskari

Υπεύθυνος Ανάρτησης Εργασιών & Διαχείρισης του Ιστοχώρου:

Ν. Βερναδάκης

Webmaster:

Ν. Vernadakis

ΠΡΑΚΤΙΚΑ 19ου ΔΣΦΑ
PROCEEDINGS 19th ICPES

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ – CONTENTS

ΧΟΡΟΣ – DANCE SCIENCES

1.

Καράμπαμπας Π., Πατεράκη Μ.

ΟΜΟΓΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ «ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ». ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ» ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ «ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ» ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

P. Karampampas, M. Pateraki

HOMOGENISED "TRADITIONS". DEVIATIONS AND REQUISITIONS OF "AUTHENTIC" AS ARE PRESENTED IN "STAGED" DANCE PERFORMANCES BY CULTURAL ASSOCIATION OF SIMANTRA IN CHALKIDIKI REGION

2.

Πατεράκη Μ.

"ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΑ" ΚΑΙ "ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ" ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΜΟΤΙΒΑ. ΧΟΡΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣ "ΔΙΑ-ΚΡΙΣΗ" ΣΤΟ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

M. Pateraki

"FORBIDDEN" AND "SELECTED" TRADITIONAL MOTIFS. DANCE TRADITIONS TOWARDS "DISCRIMINATION" IN LESKOVIK IN ALBANIA

ΠΡΑΚΤΙΚΑ 19ου ΔΣΦΑ
PROCEEDINGS 19th ICPEPES

ΟΜΟΓΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ «ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ». ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ» ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ «ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ» ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Καράμπαμπας Π., Πατεράκη Μ.

Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας,
17671 Αθήνα

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τ.Ε.Φ.Α.Α., 17237 Αθήνα

Περίληψη

Σύμφωνα με την άποψη ότι ο χορός είναι άμεσα συνδεδεμένος με την συγκρότηση και τη διαπραγμάτευση της ταυτότητας στη παρούσα εργασία το ενδιαφέρον μας στρέφεται στη διαλεκτική σχέση χορού και «προσφυγικής» ταυτότητας στα Σήμαντρα Χαλκιδικής. Στο συγκεκριμένο χωριό εγκαταστάθηκαν το '22 πρόσφυγες από την Αρτάκη της Μ. Ασίας ενώ λίγο αργότερα Καραμανλήδες από τα Σήμαντρα Καππαδοκίας. Το παρόν κείμενο, εστιάζει στη μελέτη των πρακτικών αναζωογόνησης της «προσφυγικής» ταυτότητας των σημερινών κατοίκων των Σημάντρων. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζουμε ότι μέσω των «επί σκηνής» χορευτικών επιτελέσεων οι Σημαντρινοί στοχεύουν στην διαμόρφωση μιας «υπερβατικού χαρακτήρα» συλλογικής προσφυγικής ταυτότητας διαπλέκοντας στοιχεία από τις Αρτακινές και Καραμαλινδικές παραδόσεις που για χρόνια είχαν μείνει στο περιθώριο. Η συλλογή του υλικού προέκυψε από την επιτόπια εθνογραφική έρευνα που διεξήχθη στα Σήμαντρα Χαλκιδικής σε δύο φάσεις το χειμώνα του 2009 και την άνοιξη του 2010. Στο πλαίσιο αυτό συνδυάζουμε δεδομένα από τις συνεντεύξεις με τους κατοίκους του χωριού, τα βίντεο και τις φωτογραφίες από χορευτικές εκδηλώσεις, καθώς και από γραπτές πηγές. Σύμφωνα με την άποψη ότι τα οπτικά ντοκουμέντα μπορούν να ιδωθούν ως εθνογραφικό υλικό, συμπεριλαμβάνουμε το οπτικό υλικό στη μελέτη μας. Η προσέγγιση αυτή δίνει την δυνατότητα βαθύτερης κατανόησης για τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι συγκροτούν εικόνες για το πώς αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους. Στη προκειμένη περίπτωση ο τρόπος που συνθέτουν τις σκηνικές αναπαραστάσεις χορευτικών δρωμένων του χωριού τους αναδεικνύει τις απόψεις τους για την «προσφυγική» τους ταυτότητα. Η ανάλυση των δεδομένων παρουσιάζει ότι οι Σημαντρινοί τα τελευταία χρόνια, σχεδόν από τα μέσα της δεκαετίας του '90 διαμορφώνουν μια «υπερβατικού χαρακτήρα» συλλογική προσφυγική ταυτότητα επιλέγοντας ένα ομογενοποιημένο ρεπερτόριο στις επίσημες σκηνικές χορευτικές επιτελέσεις. Ωστόσο οι τυχόν αποκλίσεις προς ένα ευρύτερο ρεπερτόριο εκτεινόμενο από τοπική έως και εθνική κλίμακα, προκαλεί εντάσεις ανάμεσα στα εμπλεκόμενα μέλη του συλλόγου για «το καθαρό και αυθεντικό προσφυγικό» χαρακτήρα των σκηνικών χορευτικών επιτελέσεων του συλλόγου.

Λέξεις-κλειδιά: «προσφυγική» ταυτότητα, «αυθεντικότητα», οπτική εθνογραφία

Παναγιώτης Καράμπαμπας

Διεύθυνση: Ποσειδώνος 41, Άλιμος - Αθήνα, Τ.Κ. 17455

Τηλ.: 2109847374, **κινητό:** 6979671115

e-mail: p.karampampas@gmail.com

HOMOGENISED "TRADITIONS". DEVIATIONS AND REQUISITIONS OF "AUTHENTIC" AS ARE PRESENTED IN "STAGED" DANCE PERFORMANCES BY CULTURAL ASSOCIATION OF SIMANTRA IN CHALKIDIKI REGION

P. Karampampas, M. Pateraki

Panteion University of Social and Political Sciences, Department of Social Anthropology, 17671
Athens

National & Kapodistrian University of Athens, D.P.E.S.S., 17237 Athens

Abstract

Consistent with the view that dance is directly related to the formation and negotiation of identity, in this study our interest is focused on the dialectical relationship between dance and “refugee” identity at Simantra in Xalkidiki. In this village, refugees were settled from Artaki (Asia Minor) in the year '22, while later Karamanlides from Simantra (Cappadocia). This paper focuses on the study of the practical revival of “refugee” identity of today's inhabitants of Simantra. In this context we argue that through “on stage” dance performances, the people from Simantra aimed at creating a “transcendental character” of collective refugee identity interweaving elements from Artakis' and Karamanlides' traditions which for years had been left in margin. The collection of this data derived from the ethnographic fieldwork conducted at Simantra Xalkidikis in two phases (winter 2009 and Spring 2010). In this context we combine data from interviews with villagers, videos and photos of dance events, as well as written sources. Consistent with the view that visual documents can be viewed as ethnographic material, we include the visual material in our study. This approach enables a deeper understanding of the ways in which people constitute images of how they perceive the world around them. In this case the way they compose the stage representations of the village's dance events, highlights their views for the “refugee” identity. The data analysis shows that people from Simantra, at the recent years, almost since the mid 90's form a “transcendental character” collective refugee identity by selecting a homogeneous repertoire for the official staged dance performers. However, the gaps with a broader repertoire extending from local to national level, causing tension between the involved members of the cultural association for what is “pure and genuine refugee” in their staged dance performances.

Key words: “refugee” identity, “authenticity”, visual ethnography

Panagiotis Karampampas

Address: Poseidonos 41, Alimos - Athens, 17455

Telephone number: 0030 2109847374, **mobile:** 0030 6972266370

e-mail: p.karampampas@gmail.com

ΟΜΟΓΕΝΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ «ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ». ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ «ΑΥΘΕΝΤΙΚΟΥ» ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ «ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ» ΧΟΡΕΥΤΙΚΩΝ ΕΠΙΤΕΛΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΡΩΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Εισαγωγή

Σύμφωνοι με την άποψη ότι ο χορός είναι άμεσα συνδεδεμένος με την συγκρότηση και τη διαπραγμάτευση της ταυτότητας (Desmond 1997) στη παρούσα εργασία το ενδιαφέρον μας στρέφεται στη διαλεκτική σχέση χορού και της συνειδητής διαμόρφωσης της «προσφυγικής» ή «μικρασιατικής» ταυτότητας (Hirschon 1993) στα Σήμαντρα Χαλκιδικής εστιάζοντας στις καταγεγραμμένες «επί σκηνής» χορευτικές επιτελέσεις του πολιτιστικού συλλόγου (Ζωγράφου 2003). Στόχος μας είναι μελετήσουμε τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται γύρω από αυτές προκειμένου να διαμορφωθεί μια «υπερβατικού χαρακτήρα» συλλογική προσφυγική ταυτότητα. Στο πλαίσιο αυτό προσεγγίζουμε την έννοια της παράδοσης ως δυναμική διαδικασία ιστορικά προσδιορισμένη και υποκείμενη σε κοινωνικές και πολιτικές χειραγωγήσεις και διαπραγματεύσεις και όχι ένα στατικό corpus στοιχείων που κληροδοτείται από ένα μακρινό παρελθόν (Clifford 1986).

Μέθοδος

Η παρούσα μελέτη βασίζεται σε επιτόπια εθνογραφική έρευνα (Γκέφου-Μαδιανού 1999) που διεξήχθη στα Σήμαντρα Χαλκιδικής σε δύο φάσεις το χειμώνα του 2009 και την άνοιξη του 2010. Στο πλαίσιο αυτό συνδυάζουμε τη μελέτη οπτικού υλικού, αρχειακή έρευνα και

συνεντεύξεις με τους κατοίκους του χωριού (μέλη συλλόγου, πρώην και νυν μέλη Δ.Σ., εργαζόμενοι στην κοινότητα, πρώην και νυν πρόεδροι της κοινότητας, πρώην και νυν χορευτές, μουσικοί, δάσκαλοι χορού στο σχολείο και το σύλλογο, κάτοικοι της κοινότητας – μέλη του ΚΑΠΗ) σε διαφορετικά πεδία (Clifford 1986). Η προσέγγιση του οπτικού υλικού επικεντρώνεται στην ανάλυση της εσωτερικής αφήγησης, δηλαδή τι εκφράζει η ιστορία που παρακολουθούμε και της εξωτερικής αφήγησης, το κοινωνικό περιβάλλον και το διάλογο που αναπτύσσεται γύρω από αυτό που βλέπουμε και μας οδηγεί πέρα από το καθαυτό οπτικό κείμενο (Pink 2006). Το θέμα της ιστορίας είναι η «αναβίωση μεικτού γάμου Αρτακιανών & Καραμανλήδων» με κεντρικό σημείο αναφοράς τις χορευτικές πρακτικές με έμφαση στις επιτελέσεις όπου χρησιμοποιούνται ξύλινα κουτάλια.

Αποτελέσματα

Συζητώντας για το συγκεκριμένο οπτικό υλικό η Δήμητρα μας εξηγεί «δεν μπορείς να το χρησιμοποιήσεις με σιγουριά για να βγάλεις συμπεράσματα. Είναι παραπλανητικό. Δεν είναι ξεκάθαρο... δεν έχει καμιά σχέση με την Μικρά Ασία». Στην ίδια συζήτηση η Χριστίνα αναφέρει «παλιά 'καναν τα βήματα ποιο αργά τώρα η καινούρια τα κάνει ποιο γρήγορα και χοροπηδητά... εμείς είχαμε δασκάλα που ήταν από το χωριό, είχε εκπαιδευτεί πάνω στην παράδοση, και έκανε τα μαθήματα με τα κουτάλια και τα βήματα ποιο αρμονικά και ποιο... όχι πηδηχτά... εμένα που με έβλεπε ο άντρας μου που χόρευα, μου έλεγε «3 χρόνια το ίδιο πάτε, το ίδιο πάτε. Μας έσκασαν ντιρ ντιρ ντιρ». Τώρα αυτά είναι πιο γρήγορα και πιο παιχνιδιάρικα και στο μάτι χτυπάει ότι κάτι κάνουν. Ενώ εμείς χτυπιόμασταν να διατηρήσουμε την παράδοση, αλλά οι άλλοι αισθητικά δεν το έβλεπαν. Αυτοί που ξέρουν από βιβλία και έχουν διαβάσει θα έλεγαν ότι ορθά το κάνεις αλλά αυτοί απ' έξω...». Δήμητρα: «...χορεύουν λιτούς χορεύουν Φλώρινα αλλά όχι Μικρά Ασία. Από τότε που φύγαμε εμείς δεν μπορούν να σταθούν στην παράδοση γιατί δεν ξέρουν να εκτιμήσουν τους ανθρώπους που ξέρουν αυτά τα πράγματα για να τους τα διδάξουν. Δεν μπορούν να εκτιμήσουν μεγάλους ανθρώπους».

Η ανάλυση αναδεικνύει ότι επιλεγμένα παραδοσιακά μοτίβα, αρχές, απόψεις, στρατηγικές συναντιούνται στις χορευτικές επιτελέσεις επί σκηνής θέτοντας σε διαπραγμάτευση τη συγκρότηση μιας «υπερβατικού χαρακτήρα» (Ζωγράφου 2003) συλλογικής προσφυγικής ταυτότητας. Οι Σημαντρινοί διαπλέκουν στοιχεία από τις διακριτές Αρτακινές και Καραμαλινδικές παραδόσεις που για χρόνια είχαν μείνει στο περιθώριο με γενικευμένες αναφορές στη «Μικρά Ασία» και τη «Καππαδοκία». Κατασκευάζουν ένα «συμβολικό κεφάλαιο» βάσει του οποίου αναπτύσσονται οι πολιτικές συμμετοχής και διάκρισης (Buckland 2001) καθώς και οι κάθε είδους αποκλίσεις, διεκδικήσεις και αντιπαραθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό, οι χορευτικές παραδόσεις αντιμετωπίζονται μονοδιάστατα και στατικά. Οι μονολιθικές αυτές προσεγγίσεις, κανόνας στις αναπαραστάσεις του «Ελληνικού χορού» αποξενώνουν τη χορευτική πρακτική από το κοινωνικό της περιβάλλον και συνάμα περιορίζουν τη μελέτη και τη κατανόηση «ενός περίπλοκου και βαθιά ενοποιητικού κόσμου ιδεών και σχέσεων» όπως ο χορός στον ελλαδικό χώρο (Cowan 1990).

Οι επεμβάσεις των διανοούμενων και οι μεταξύ τους αντιπαραθέσεις συνιστούν ένα σταθερό μοτίβο αναδεικνύοντας ότι το πεδίο δεν είναι ποτέ καθαρό από τις ρητορικές αυτές (Buckland 1999). Έτσι, περιθωριοποιείται το γεγονός ότι οι χορευτικές παραδόσεις εμποτίζουν δίχως τέλος τις «τεχνικές του σώματος», σύμφωνα με το Mauss, που βρίσκονται σε ένα συνεχή διάλογο αρθρώνοντας φωνές ατομικές και συλλογικές που δεν έχουν πάντα την ίδια ισχύ (Cowan 1990). Αδιαφορώντας για το πώς οι άνθρωποι συγκροτούν εικόνες για τον κόσμο γύρω τους ιεραρχώντας διαφορετικές προτεραιότητες (Nahachewsky 2001) κεντρικό σημείο αναφοράς γίνεται η μία «αυθεντική παράδοση». Αυτή η παράδοση θεωρείται ως ένα συμβολικό κεφαλαίο κατά τον Bourdieu, όπου ο χορός εμφανίζεται χωρίς αλλαγές, χωρίς διαλογικότητα και μακριά από κοινωνικούς μετασχηματισμούς (Buckland 2001).

Οι αντιλήψεις για τις επί σκηνής χορευτικές επιτελέσεις εμποτισμένες με όρους δυτικής σκέψης εστιάζουν στο πνεύμα των σχεδιαστών τους (Puri & Hart-Johnson 2001) και στο αποκρυσταλλωμένο προϊόν το οποίο μέσα από τις πρόβες διαχέεται σε κάθε χορευτή διαμορφώνοντας το χορό του. Οι αντιπαραθέσεις για τη διδασκαλία του προϊόντος αφήνοντας

απέξω τόσο αυτούς που χορεύουν όσο και το κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο συμβαίνουν όλα αυτά θα μπορούσαμε να πούμε ότι αναδεικνύει την «εσωτερική» θεμελίωση του κοινωνικού ελέγχου διαμέσου του χορού προσιδιάζοντας την έννοια της ηγεμονίας κατά το Gramsci (Cowan 1990).

Συζήτηση – συμπεράσματα

Στο παρόν κείμενο σταθήκαμε πέρα από το δυαδικό μοντέλο «αναβίωσης» – «παράδοσης» και αναδείξαμε τους τρόπους με τους οποίους οι παραδόσεις ομογενοποιούνται, κάτω από την κυρίαρχη οπτική, εστιάζοντας στη στροφή του ενδιαφέροντος από τις ικανότητες του ανθρώπου να «διαχειρίζεται δοκιμασμένες τεχνικές» προς τα προϊόντα των τεχνικών αυτών αδιαφορώντας για τις προσωπικές και συλλογικές εκφράσεις των ανθρώπων που συμμετέχουν. Ωστόσο, οι άνθρωποι που χορεύουν κρατούν τη σκυτάλη στα χέρια τους για να καθοδηγήσουν μια κούρσα που έχει διανύσει μία αρκετά σύνθετη διαδρομή. Στιγμιότυπα χορευτικών επιτελέσεων όπως το βίντεο που αναλύσαμε συνιστούν ιστορικούς σταθμούς πολιτισμικής παραγωγής και κοινωνικής διαντίδρασης που αναδεικνύουν με μεγαλύτερη ή μικρότερη ένταση τις κοινωνικές ζυμώσεις. Εικόνες που συγκροτούν οι άνθρωποι για τον κόσμο γύρω τους δίνοντας προτεραιότητα κάθε φορά σε διαφορετικά χαρακτηριστικά και με διαφορετική ένταση όπου φωνές δυναμώνουν ή σβήνουν.

Βιβλιογραφία

- BUCKLAND J. (1999). "Introduction: Reflecting on Dance Ethnography", in J. Buckland (ed.) *Dance in the Field: Theory, Methods, and Issues in Dance Ethnography*, London: Macmillan Pres LTD.
- BUCKLAND J. (2001). Dance, authenticity and cultural memory: the politics of embodiment in *Yearbook for Traditional Music*, 33, 1-16.
- CLIFFORD J. (1986). "Introduction" in *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*, eds, Clifford J. & Marcus G., London: California Press.
- COWAN J. (1990). *Dance and Body Politic in Northern Greece*, Princeton University Press, New Jersey.
- DESMOND J.C. (1997). "Introduction", in J.C. Desmond (ed.), *Meaning in Motion: new cultural studies of Dance*, Durham NC and London: Duke University Press.
- HIRSCHON – ΦΙΛΛΙΠΑΚΗ R (1993). «Μνήμη και ταυτότητα. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες της Κοκκινιάς» στο *Ανθρωπολογία και Παρελθόν. Συμβολές στην Κοινωνική Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας* (επ) Ε. Παπαταξιάρχης – Θ. Παραδέλλης, 2^η έκδοση, Αθήνα: Αλεξάνδρεια. 327-357.
- NAHACHEWSKY A. (2001). Once again :on the concept of "second existence folk dance" *Yearbook for Traditional Music*, 33:17-28.
- PINK S. (2006). *The Future of Visual Anthropology. Engaging the senses*, Abingdon, Routledge.
- PURI R. & HART-JOHNSON D. (2001). "Thinking with Movement: Improvising versus Composing?" in *Human Action Sings in Cultural Context*, B. Farnell (ed), London, Scarecrow Press.
- ΓΚΕΦΟΥ – ΜΑΔΙΑΝΟΥ Δ. (1999). *Πολιτισμός και Εθνογραφία. Από τον Εθνογραφικό Ρεαλισμό στην Πολιτισμική Κριτική*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- ΖΩΓΡΑΦΟΥ Μ. (2003). *Ο Χορός στην Ελληνική Παράδοση*. Αθήνα: Art Work.

“ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΑ” ΚΑΙ “ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ” ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΜΟΤΙΒΑ. ΧΟΡΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣ “ΔΙΑ-ΚΡΙΣΗ” ΣΤΟ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ

Πατεράκη Μ.

Εθνικό & Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Τ.Ε.Φ.Α.Α., 17237 Αθήνα

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με τις χορευτικές πρακτικές στο Λεσκοβίκι Αλβανίας. Πιο συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον στρέφεται στις χορευτικές παραδόσεις που επιτελούνταν σε διαφορετικά χορευτικά γεγονότα κατά τη διάρκεια της σοσιαλιστικής περιόδου (δεκαετίες '60, '70) στο συγκεκριμένο χωριό που βρίσκεται στην περιοχή των συνόρων (ελληνοαλβανικά). Τα δεδομένα της μελέτης συλλέχθηκαν κατά την επιτόπια εθνογραφική έρευνα (παρατήρηση, συμμετοχή, αφηγήσεις) που πραγματοποιήθηκε στο Λεσκοβίκι το καλοκαίρι του 2008. Η συγκεκριμένη μελέτη προσεγγίζει τις ‘επίσημες’ παραδόσεις των ‘εθνικών χορευτικών φεστιβάλ’ και των τοπικών εορτασμών καθώς και τις ‘ανεπίσημες’ των οικογενειακών εορτασμών (γάμοι, αρραβώνες) της συγκεκριμένης περιόδου ως ‘τόπους διαντίδρασης’. Ακολουθώντας την άποψη ότι ο χορός είναι στενά συνδεδεμένος με τη ταυτότητα η αναφορά επικεντρώνεται στους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι δρουν σε διαφορετικά χορευτικά γεγονότα σε συγκεκριμένη ιστορικο-πολιτική περίοδο. Στο πλαίσιο αυτό, ‘επιλεγμένα’ και ‘απαγορευμένα’ παραδοσιακά μοτίβα, αρχές, απόψεις, στρατηγικές συναντιούνται στις χορευτικές επιτελέσεις όπου τελούν υπό διαπραγμάτευση και συγκροτούνται αμοιβαία τοπικές και εθνικές ταυτότητες, μεταξύ άλλων. Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων, τα χορευτικά γεγονότα ανασημασιοδοτούνται και οι παραδόσεις ‘επινοούνται’ στο πλαίσιο των ‘επίσημων’ επί σκηνής παρουσιάσεων με σκοπό να εξυπηρετήσουν τον ομογενοποιημένο εθνικό πολιτισμό σε αντίθεση με τις ‘ανεπίσημες’ εμπειρίες. Οι χορευτικές επιτελέσεις διαμορφώνουν και διαμορφώνονται από την ανθρώπινη εμπειρία συγκροτώντας τοπικές και εθνικές ταυτότητες, μεταξύ άλλων. Στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύεται η σημαντικότητα των πολιτισμικών εκφράσεων όπως ο χορός στις συνοριακές περιοχές που συνιστούν τόπους όπου συγκροτούνται και διακινούνται πολλαπλά νοήματα και διεκδικήσεις.

Λέξεις-κλειδιά: χορός, παραδόσεις, ταυτότητες

Μιμήνα Πατεράκη

Διεύθυνση: Δάφνης 120, Κορυδαλλός - Πειραιάς, Τ.Κ. 18122

Τηλ.: 2104941208, **κινητό:** 6977849215

e-mail: mp5@otenet.gr

“FORBIDDEN” AND “SELECTED” TRADITIONAL MOTIFS. DANCE TRADITIONS TOWARDS “DISCRIMINATION” IN LESKOVIK IN ALBANIA

M. Pateraki

National & Kapodistrian University of Athens, D.P.E.S.S., 17237 Athens

Abstract

The present study deals with dance practices in Leskovik in Albania. More specifically, it focuses on dance traditions which were performed in different dance events during socialist period (1960, 1970) in Leskovik, which is located in border area (Greek-Albanian). Study's documents were collected towards ethnographic fieldwork (observation, participation, oral histories) in Leskovik, on summer period in 2008. This study approaches ‘formal’ traditions in ‘national dance festivals’ and local celebrations as well as ‘informal’ family celebrations (as marriages) during that time as ‘loci of interaction’. Following the notion that dance is mutually related with identity this paper is focused on how people act in different dancing events in this specific historic-political period. Under this,

'selected' and 'forbidden' traditional motifs, concepts, thoughts, strategies are met in dance performances which act under negotiation and construct mutually local and national identities amongst others. According to analysis, dance events are reconceptualized and traditions are 'invented' towards 'formal' staged presentations in order to treat 'homogenized national culture' versus 'informal' experiences. Dance performances shape and are shaped by human experience constructing local and national identities amongst others. In this framework is highlighted the significance of dance toward border areas which constitute loci where are constructed and be in motion multiple meanings and negotiations.

Key-words: dance, traditions, identities

Mimina Pateraki

Address: Dafnis 120, Korydallos - Piraeus , 18122

Telephone number: 0030 2104941208, **mobile:** 0030 6977849215

e-mail: mp5@otenet.gr

‘ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΑ’ ΚΑΙ ‘ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΑ’ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΜΟΤΙΒΑ. ΧΟΡΕΥΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ‘ΔΙΑ-ΚΡΙΣΗ’ ΣΤΟ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ ΑΛΒΑΝΙΑΣ.

Εισαγωγή

Η συζήτηση που ανέπτυξε ο Barth (1969) για το πώς οι άνθρωποι δημιουργούν την ομοιότητα και τη διαφορά διαπραγματευόμενοι τα όρια έφερε μεταξύ άλλων στο προσκήνιο τη ζωή των ανθρώπων στα σύνορα. Η παρούσα εργασία ασχολείται με τις χορευτικές πρακτικές στο Λεσκοβίκι της Αλβανίας. Το χωριό αυτό βρίσκεται πάνω στα ελληνοαλβανικά σύνορα η χάραξη των οποίων - (1912-3/1921) δεν ήταν καθόλου απλή υπόθεση. Κάτω από ένα ρευστό κοινωνικό - πολιτικό πλαίσιο πληθυσμοί με πολλές γλώσσες και θρησκείες αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν τους πολιτικο - διοικητικούς μετασχηματισμούς από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στα Βαλκανικά έθνη-κράτη υπό το βλέμμα της Δυτικής Ευρώπης (Hart 1999) . Η στροφή στην ανθρωπολογική σκέψη μετά το '80 προσεγγίζοντας το πολιτισμό ως μία δυναμική διαδικασία ιστορικά και κοινωνικά προσδιορισμένη που υπόκειται σε πολιτικές χειραγωγήσεις και διαπραγματεύσεις και όχι ως ένα απaráλλακτο κληροδότημα του μακρινού παρελθόντος (Clifford 1986), θεωρεί τα σύνορα ως "δημιουργούς και μεταφορείς νοημάτων, κομμάτια πολιτισμικών τόπων που μπορούν να προκαλέσουν την εξουσία των κρατικών θεσμών" (Donnan & Wilson 1998).

Το κείμενο που ακολουθεί μελετά τους τρόπους με τους οποίους οι άνθρωποι στο Λεσκοβίκι βίωσαν τη ζωή στο σύνορο διαπραγματευόμενοι και παράλληλα συγκροτώντας τις τοπικές και τις εθνικές ταυτότητες τους διαμέσου διαφορετικών χορευτικών επιτελέσεων κατά την δεκαετία του '60 και του '70. Πιο συγκεκριμένα, σκοπός είναι να αναδειχθεί πως οι άνθρωποι δρουν σε διαφορετικά χορευτικά γεγονότα ('επίσημα' και 'ανεπίσημα') κινούμενοι ανάμεσα σε επιλογές και απαγορεύσεις διαμορφώνοντας ένα πλαίσιο 'παράλληλων χορευτικών παραδόσεων' (Shay 2002).

Μέθοδος

Τα δεδομένα της μελέτης συλλέχθηκαν κατά την επιτόπια εθνογραφική έρευνα χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της προφορικής ιστορίας με συνεντεύξεις (Λυδάκη 2001), που πραγματοποιήθηκε στο Λεσκοβίκι το καλοκαίρι του 2008 (δεύτερο μισό του Ιουλίου - αρχές Αυγούστου). Οι συνομιλητές μας ήταν κάτοικοι του χωριού, μόνιμοι και μη, άντρες και γυναίκες, διαφορετικών ηλικιών, επαγγελμάτων και θρησκευμάτων. Ειδικότερα χρησιμοποιήθηκαν μη κατευθυνόμενες συνεντεύξεις από τις οποίες κρατήθηκαν σημειώσεις σε συνδυασμό με μαγνητοσκόπηση μετά από την έγκριση των συνομιλητών (Λυδάκη 2001).

Στη παρούσα μελέτη τα χορευτικά γεγονότα προσεγγίζονται ως "χωρο-χρονικά προσδιορισμένοι τόποι διαντίδρασης" (Cowan 1990). Η χρήση των όρων 'επίσημο' και 'ανεπίσημο'

ακολουθεί τον ορισμό της Desmond (1997) όπου το 'επίσημο' αναφέρεται στις 'επί σκηνής' χορευτικές επιτελέσεις και 'ανεπίσημο' στις μη 'επί σκηνής'. Η προσέγγιση της έννοιας της επιτέλεσης ακολουθεί την Dubisch (1995) ως η παρουσία ενός "κοινωνικά συγκροτημένου εαυτού μπροστά στους άλλους που τους πείθει να αποδεχτούν αυτή την δημιουργική προσπάθεια ως μία ικανοποιητική επιτέλεση".

Αποτελέσματα

Οι συνομιλητές μας έδωσαν έμφαση στο διαχωρισμού του χορού σε επιλεγμένες 'επί σκηνής' επιτελέσεις με επιλεγμένους και εκπαιδευμένους χορευτές, στα εθνικά φεστιβάλ για τη λαϊκή παράδοση (π.χ. φεστιβάλ Αργυροκάστρου) και σε πολιτικούς εορτασμούς (π.χ. 15 /05/1944) και σε επιτελέσεις (μεταξύ άλλων και των 'απαγορευμένων') στα γλέντια που γίνονταν στα σπίτια. Παράλληλα αναδεικνύουν το ιδιαίτερο ενδιαφέρον που έδειχναν οι Αλβανοί διανοούμενοι για το Λεσκοβίκι, καθώς και ότι ο χορογράφος τους είχε πάει να διδάξει το τοπικό ρεπερτόριο σε άλλους χορογράφους στα Τίρανα. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει το γενικότερο κλίμα που επικράτησε την περίοδο που συζητάμε στην ανατολική Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από το παράδειγμα της Ρουμανίας, η Giurchescu περιγράφει το ρεύμα αυτό ως "ανάπλαση της πολιτιστικής κληρονομιάς διαμέσου της χρήσης των λαϊκών παραδόσεων ως σύμβολα εθνικής ταυτότητας" που βασικό χαρακτηριστικό είχε την αποκοπή των παραδόσεων από το πλαίσιο τους καθώς και τον παραπέρα εμπλουτισμό τους (Giurchescu 1999).

Ως τοπικό χορευτικό ρεπερτόριο οι συνομιλητές μας ανέφεραν χορούς όπως το *Danto*, *Radova*, *Postenange*, *Mikse*, *Elenagi*, *Geia sou Leonida*, *Manousakia*, *Pianeci*, *Pogonishte*, *Osman Taka*, *Katjushka*, *Naroloni*. Από αυτούς οι χοροί *Elenagi*, *Geia sou Leonida*, *Manousakia*, *Osman Taka*, *Katjushka*, *Naroloni* απαγορεύονταν από τις επίσημες 'επί σκηνής' παρουσιάσεις τους γιατί χορεύονταν και στις γειτονικές χώρες. Ενώ ο *Pianeci* ο χορός που 'φαίνονται ποιοι είναι παλικάρια', όπου 'εκεί ξεχωρίζει ο καλός χορευτής', έμενε στα 'απαγορευμένα' λόγω του συνδυασμού ποτού και χορού. Παράλληλα, στα εθνικά φεστιβάλ γίνονταν εντατικοί έλεγχοι 'αυθεντικότητας'. Οι έλεγχοι αυτοί είχαν ειδικό ενδιαφέρον καθώς υπέβασκε η σύνδεση του συνόρου με την 'εθνική ζωή' (Μάνος 2002). Κάθε αμφιταλάντευση έπρεπε να αποφευχθεί έναντι φανταστικών ή πραγματικών εχθρών του κράτους διαμέσου ενός 'εθνικού' πολιτισμού αγνοώντας την περιφερειακή ποικιλία (Nitsiakos & Mantzos 2003).

Στο πλαίσιο αυτό ορίζονται τα 'γνήσια' και 'αυθεντικά' στοιχεία υπό μορφή καταλόγου που μένουν περιθωριοποιημένα από την κοινωνική πραγματικότητα, απαρτάλλακτα με βασική υπογράμμιση την ταυτότητα και την ομοιογένεια (Wright 1998). Επιλογές και 'επινοήσεις' (Hobsbawm 1983) ενός 'φανταστικού εθνικού πολιτισμού' (Anderson 1983) που γίνονται σύμβολα γνησιότητας που πρέπει να τηρούνται απαρέγκλιτα. Το 'αυθεντικό ρεπερτόριο' στο Λεσκοβίκι αποτελεί ένα ακόμη παράδειγμα σε αυτό που αναφέρεται ο Μάνος (2002) σχετικά με το πώς ο χορός μπορεί να τροποποιηθεί για να εφαρμόσει στα πρότυπα της εθνικής ιδεολογίας στη περιοχή των συνόρων.

Συζήτηση - συμπεράσματα

Τα χορευτικά γεγονότα ανασηματοδοτήθηκαν στο Λεσκοβίκι και οι παραδόσεις 'επινοήθηκαν' με σκοπό να εξυπηρετήσουν τον ομογενοποιημένο εθνικό πολιτισμό σε αντίθεση με τις 'ανεπίσημες' εμπειρίες. Η παρούσα εργασία επικεντρώθηκε σε διαχωρισμούς, επιλογές, απαγορεύσεις και επινοήσεις του χορού. Αν και υπήρχε ισχυρός έλεγχος με απαγορεύσεις και τιμωρίες οι άνθρωποι στο Λεσκοβίκι επιτελούσαν αντιστεκόμενοι τα 'απαγορευμένα' εκφράζοντας την ζωή τους στα σύνορα. 'Επίσημες' και 'ανεπίσημες' επιτελέσεις ενεργούν ως 'παράλληλες χορευτικές παραδόσεις' μέσα από τις οποίες οι άνθρωποι που χορεύουν διαπραγματεύονται και συγκροτούν τις τοπικές και εθνικές ταυτότητες τους.

Βιβλιογραφία

- ANDERSON B. (1983). *Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism*, Verso, London.
BARTH FR. (1969). 'Introduction', in Fr. Barth, (ed.) *Ethnic Groups and Boundaries, The Social Organization of Culture Difference*, Little, Brown and Company, Boston.

- CLIFFORD J.(1986). Introduction in *Writing Culture. The Poetics and Politics of Ethnography*, eds, Clifford J. & Marcus G., California Press, London
- COWAN J.(1990). *Dance and Body Politic in Northern Greece*, Princeton University Press, New Jersey.
- DESMOND J.C. (1997). 'Embodying Difference: Issues in Dance and Cultural Studies', in J.C. Desmond (ed.), *Meaning in Motion: New Cultural Studies of Dance*, Duke University Press, Durham NC and London.
- DONNAN H., WILSON TH, (1999). 'Borders.Frontiers of Identity, Nation and State' Berg, Oxford.
- DUBISCH J. (1995). '*In a Different Place: Pilgrimage, Gender, and the politics at a Greek Island*', Princeton University Press, Princeton.
- HART L. (1999). 'Culture, civilization, and demarcation at northwest borders of Greece', *American Ethnologist*, Vol.26, No 1, pp. 196-220.
- HOBBSBAUWN E. (1983). 'Introduction', in E. Hobsbawm & T. Ranger (eds.), *The invention of tradition*, Cambridge University Press, Cambridge.
- GIURCHESCU A. (1999). 'Shifts in orientation: Socialist ideology and folklore research', in T.J. Buckland (ed.), *Dance in the Field, Theory, Methods and Issues in Dance Ethnography*, Macmillan Press, London.
- ΛΥΔΑΚΗ Α.(2001). *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- MANOS I. (2002). *Visualising Culture-Demonstrating Identity: Dance Performance and Identity Politics in a Border Region in Northern Greece*, Ph.D, University of Hamburg.
- NITSIAKOS V., MANTZOS K.(2003). 'Negotiating Culture: Political Uses of Polyphonic Folk Songs in Greece and Albania', p. 192-208 in *Greece and the Balkans: Identities, Perceptions and Cultural Encounters*, ed. D. Tziouvas. Ashgate Publishing, Ltd, Hampshire.
- SHAY A. (2002). *Choreographic Politics. State folk dance companies, Representation and Power*, Wesleyan University Press, Meddletown.
- WRIGHT S. (1998). 'The politicization of "culture"', *Anthropology Today*, Vol. 14, No 1, pp. 7-15.

ΠΡΑΚΤΙΚΑ 19ου ΔΣΦΠΕΣ
PROCEEDINGS 19th ICPEES